

Nr 141.

Av herr **Lindhagen**, om skrivelse till Konungen angående tillgodoseende av vissa synpunkter vid statsfunktionärers utbildning även annorstädes än vid de juridiska fakulteterna.

Uti ett särskilt yttrande till jordundersökningens värmlandsbetänkande av den 30 december 1915 i jordfrågan anfördes av undertecknad beträffande *funktionarismen* följande:

»När man överväger, vilka åtgärder från statens sida kunna vidtagas för att något stödja befolkningen och jämna vägarna för densamma i kampen för tillvaron, förglömmer man alltid en viktig sak. Det är gott och väl att statsmakterna besluta lagar samt riksdagen beviljar penningar för varjehanda ändamål. Vilken verkan dessa åtgärder sedan komma att erhålla, beror emellertid i lika hög grad på dem, som skola övervaka och leda tillämpningen. Jag menar *statens ämbetsmän i departementet och i orterna*. På dessa vilar dessutom befogenheten och förpliktelsen att på grund av sin kännedom av förhållandena taga initiativ till sådana statsåtgärder som ovan sägs. En särdeles viktig angelägenhet bör under sådana förhållanden vara, att även detta statsmaskineri fungerar någorlunda tillfredsställande till gagn för dessa båda nyss angivna uppgifter. Om vid närmande beseende så icke sker, behöver även på detta område något åtgöras för att avhjälpa missförhållandet.

Erfarenheten lär, att i all synnerhet *den sociala frågan icke ligger för administrativa och den judiciella förvaltningens röst*. Det är icke nog med att den i allmänhet saknar intresse för densamma. Den har till och med merendels sitt hjärta icke på befolkningens sida utan hos de ekonomiska makter, som leda utvecklingen på åtskilliga avvägar. Detta visar sig både däruti, att något steg för att få rättelse eller någon dämpare på händelsernas orättmätiga gång nästan aldrig förspörjes från densamma och även däruti, att sociala författningar själlöst eller rent av med ovilja tillämpas, men gärna omintetgöras genom aktivt nit i utfinnande av formella hinder mot förverkligande av lagens mening. Därtill kommer naturligtvis också den tröghet, som oavsett ovannämnda förhållande vilar över statens administration i följd av dess natur och inflytelser från det förgångna århundradets statskonst, som uppfostrat ämbetsmannakårerna till att företrädesvis experiera frågorna och icke med omtanke bedöma dem.

Den förenämnda oföretagsamheten är en mänsklig företelse. Det dagliga sysslandet med löpande ärenden på bestämda kontorstimmar mot en viss avlöning förkväver hos litet var överblicken och uppfordran till initiativ. När där-

till kommer, att ingenting i ämbetsutbildningen eller instruktionerna riktar uppmärksamheten på det andliga innehållet, som skall betjänas av formerna, kan man åtminstone förstå tillvaron av detta årtusendens plågoris, som kallas för byråkrati.

Värre är dock när hos ämbetskåren ett starkt sakligt intresse vaknar, som lägger sin tyngd i den orätta vågskålen. Detta är fallet i stor utsträckning med administrationens benägenheter uti tidens sociala och politiska frågor. Samtidens hela ekonomiska utveckling är ägnad att demoralisera ämbetsmannakårerna och göra dem olämpliga i viktiga delar för sina uppgifter. Var och en, som vill tänka närmare efter, måste klart se, hur det verkligen förhåller sig.

De ledande ämbetsmannakårerna rekryteras företrädesvis ur de förmögnare samhällsklasserna på grund av kraven på universitetsstudier, vilka endast den som har råd kan avlägga. Även de obemedlade, som genom egen energi eller understöd från andra håll lyckas slå sig fram vid universiteten, känna sig mycket snart såsom ett med den övre miljö, med vilken de stå i beredskap att införliva sig.

I våra dagar ha förmögenheterna i följd av ångans och elektricitetens frigörelse antagit ofantliga proportioner samt genom aktiebolagsinrättningen även ännu lättare än förut fördelats på åtskilliga händer bland de förmögnare klasserna. Dessa rikedomar uppkomma i all synnerhet från jordvärdena eller med andra ord genom besittningen av stora skogar, vattenfall, malmfyndigheter samt stora jordbrukspossessioner med därifrån inflytande arrenden och tomtavgälder. Det måste bli ett ganska naturligt intresse hos alla dem, som hämta vinst ur ett sådant besittningstagande av naturrikedomarna, att ingenting företages som förefaller kunna hota eller begränsa den fria exploateringen av dem. Bland dessa intressesekretsar befinna sig de högre ämbetsmannakårerna och alla de unga män, som aspirera till högre befordringar. De själva eller släktingar till dem äro i stor utsträckning aktieägare i de jordindustriella företagen eller hava utsikt att bliva det, de umgås på vänskaplig fot med dem, som hämta stora inkomster ifrån jordvärdena, och bliva genom varjehanda nöjestillställningar delaktiga i de behagligheter, som en sådan tillställning kan bereda.

Därtill kommer att de ämbetsmän, som icke hava del i de inflytande förtjänsterna, dock på grund av sin sociala ställning oemotståndligt sträva att uppnå samma förmånliga ekonomi för de många nya behovens tillfredsställande, som lyckligare umgängesvänner och släktingar förvärvat. Därav har följt en allmän spekulation i industripapper inom ämbetsmannakårerna och ett allmänt bemödande att vinna biförtjänster genom allehanda officiella eller privata anställningar hos storkapitalet.

Därmed sammanhänger också den företeelsen, att storindustriens män gärna genom sådana anställningar söka binda vid sina företag framskjutna personer inom ämbetsmannakårerna, både på grund av deras skicklighet och erfarenhet i formerna, som även på grund av det inflytande de genom sin auktoritet eller i sitt ämbete äga över själarna. Även underordnade statsämbetsmän komma på detta sätt i stor utsträckning i beroende.

* * *

Av vad som sagts bör det icke väcka någon förundran, att alla strävanden i all synnerhet uti den sociala jordfrågan mot en mera folklig lösning av densamma och förhindrande av spekulationens utsvävningar endast undantagsvis kan på-

räkna ett verkligt intresse inom den administrativa och judiciella förvaltningen, och särdeles ofta däremot möter ett mycket bestämt motstånd. Förvaltningens representanter sakna insikt och eget intresse i frågan samt stå allt för mycket i storindustriens sold eller under inflytande på annat sätt av den miljö, som densamma skapar omkring sig.

Detta är nu en så känd sak, att man knappast behöver annat än erinra därom, för att alla skola förstå att det förhåller sig på detta sätt. Exempelen äro för övrigt tallösa, men för att närmare belysa frågan må endast framhållas några bilder ur de samhällsföreteelser, som detta betänkande närmast har att syssla med.

Sålunda lät *administrationen* de norrländska avvittningarna gå vind för våg och bragte dem i verkställighet även då man såg, huru det skulle gå, nämligen att kronans gåva till jordbrukande befolkningen var på väg att i stället uppsnappas av storindustrien, som i många fall till och med kontraktssenligt lagt sig till med gåvan redan innan den av kronan fullbordats. Hit hör också försumnelsen i ett tidigare skede att slå vakt om kronoskogarna i Värmland på sätt i jordundersökningens första betänkande redan erinrats. När det sedan på grund av ett allmänt folkkrav gällde att söka bringa till rätta igen, i någon mån åtminstone, vad som gått ur led, mötte ett allmänt motstånd med få undantag från förvaltningens sida och detta starkare ju högre upp man befann sig på rangskalan. Landshövdingarna särskilt hava i regel uti den så kallade norrlandsfrågan ställt sig särdeles avvisande och slagit vakt om de ensidiga industriella synpunkterna, ett skådespel, som nu upprepats även för Värmlands län.

Denna företelse bestyrkes också på ett upplysande sätt genom de avgivna svaren på norrlandskommitténs och värmlandssakkunniges frågor. Det är endast från ombuden från orterna man får en föreställning om de verkliga förhållandena och mötes av villighet att belysa dem. Statens ämbetsmän i orterna åter utbliva med svaren eller, där svar inkomma, yttra sig ytterst knapphändigt och med en avgjord tendens att ställa sig på storindustriens sida i dess förklarliga uppfattning, att förhållandena äro så bra de kunna vara, och att varje försök att länka den pågående utvecklingen i andra banor äro olämpliga och skadliga. Detta är förhållandet ju högre upp man kommer på rangskalan, under det att däremot de lägre tjänstemännens svar mera bilda en övergångsform emellan ortsombudens framställningar och de högre ämbetsmännens intresse för saken.

En annan verifikation till det sagda är den kända och i svaren å sakkunniges frågor mångenstädes skarpt klandrade företeelsen att publika ämbetsmän i sin förvaltning av allmän jordegendom i minst lika stor utsträckning som bolagens tjänstemän åsidosätta jordbrukets och befolkningens verkliga intresse. Ja, det förefaller som om detta ofta där ägde rum ännu brutalare. Det framhålles, huru åkrar utläggas till skog, hus nedrivs och där utstyckningar och inägojord äger rum dessa ej förses med någon husbehovsskog eller åtminstone i otillräcklig myckenhet.

Belysande är även följande exempel på hur statens administration sätter sociala lagar helt ur spelet genom sitt sätt att tillämpa dem och utan att ens känna någon uppfordran att påkalla lagändring. I remissdebatten vid 1915 års riksdag berättades av mig följande exempel på uppsiktslagens tillämpning:

Efter jul 1912 befann jag mig i Dalarna, där jag gjorde en resa för att hålla föredrag. Man sade, att i Nås socken fanns en fullständigt ödelagd bondebygd. Och då jag for genom den stora socknen visades mig, huru, där bond-

gårdar förut funnits, husen blivit igenspikade eller borttagna. Det stora bolaget, Kopparbergs bergslag, hade slagit sig på så kallat storbruk. Det hade upprättat tre stora mönstergårdar, som de kallades, och under dem hade lagts forna bondehemman längs hela älvstranden. Bönderna hade emigrerat eller också hade de fått gå in som statdrängar under bolagets nya jordbruk. Man förstod icke i orten, vad det kunde vara för en nyck av bolaget, som driver industri, att idka dylikt jordbruk. Det var förmodligen någon disponent, menade man, som tyckte att det var intressant att se, hur det skulle bära sig, men det gick ut över befolkningen i alla fall.

Jag höll föredrag i tingshuset och återopade bland annat detta fall och framhöll, att det borde göras en anmälan till jordbrukskommissionen i Kopparbergs län om saken. Härom dagen läste jag emellertid till min ofantliga häpnad i tidningarna, att kommissionen i allmänhet fått ett gott intryck av förhållandena, och att särskilt inom Nås socken de där i mängd förekommande bolagshemmanen voro väl skötta, i god hävd samt bra bebyggda. Nu kan jag icke tänka mig, att kommissionen bara besökt de avlägsna skogsbyggnaderna, där jag icke vet, hur det är. Men kommissionen kan i alla fall icke undgått att få veta av det av varenda man omtalade förhållandet med dessa bolagsjordbruk i socknen. Där se vi ett nytt exempel på hur föga man uppskattar den rättsprincip, som sätter människorna före ägodelarna.

I hävdelagen stadgas ju, att det skall övas tillsyn, att *jordägor och byggnader* icke så vanvårdas, att jordbrukets vidmakthållande äventyras. Jag kan icke förklara förenämnda utlåtande av jordbrukskommissionen på annat sätt, än att den uppfattat bolagets åtgärd som ett experiment, företaget i syfte att sköta själva jorden — hur människorna fingo det var likgiltigt — på ett ganska bra sätt, och att kommissionen ansett, att försöket utfallit väl, och så har kommissionen nöjt sig med detta. Men det var icke meningen med hävdelagen, att det skulle läggas en skyddande hand över så beskaffat jordbruk, utan meningen var, att byggnaderna, icke bolagens nya komplex, utan de gamla odalmännens byggnader, skulle bevaras i gott skick, och att kontroll skulle hållas över, att de jordbruk, som bedrevos, voro de gamla gårdsbruket och att dessa sköttes av någorlunda väl-situerade arrendatorer. Där ser man emellertid, huru myndigheterna fortfarande kunna fullkomligt missfatta hela innebörden av denna lagstiftning, så att man verkligen kan fråga sig, när vi skola komma fram till bättre tider.

Vad ovan sagts gäller icke blott den administrativa förvaltningen utan även *domarfunktionärerna*. Det är visserligen på andra områden, som bristen på social insikt och medkänsla här gör sig gällande. Men den verkar lika nedbrytande på ämbetsgårningens andliga innehåll.

I emigrationsutredningen har också Gustav Sundbärg betonat, hurusom den svenska rättsskipningens kända formalism gjort denna rättsskipning oförmögen att i sin mån bringa någon reda uti det kaos, som betecknas med norrlandsfrågan. Denna formalism är emellertid ett utslag av eller om man så vill ett annat namn för domarnas sociala inkompetens. Det är ett upprörande skådespel att i jordfrågan finna domstolarna på de mäktiga ekonomiska sammanslutningarnas sida emot den jordbrukande befolkningen och emot statsmaktens försök att göra även sin rätt gällande till gamla kronogods och till skyddande av jorrdonationer från kronan. Jag menar naturligtvis icke här de många bondförsöken att på ohållbara formella grunder söka återvinna värden, som man av oförstånd så gott som gratis avhänt sig, ehuru domstolarna här kunde vara rimligare i bonden ådömd rättegångs-

kostnadsersättning än som ofta är fallet. Vad som måste beklagas, är detta bleklagda nej mot alla krav på det sociala innehållets skyddande, då till stöd för sådana domslut åberopas förevändningar, som icke finnas i lag föreskrivna och därför ej behöva iakttagas på bekostnad av själva saken.

Det må här allenast återgivas de sista dagarnas utslag av en dylik formell rättsskipning. Förhållandet är, att den norrländska uppsiktslagen tillkom med hänsyn till redan uppkommen vanhävd av jord på bolags och skogsspekulanter hemman. I norrlandskommittén och hos statsmakterna talades ej om annat och menades ej annat än att lagen skulle vara tillämplig just på denna vanhävd. Att lagen även utsträcktes till enskilda skogsspekulanter jord verkade kanske ingenting så avgörande som framlidne Gunnar Johnssons i Vapland ödeläggelser av inköpta bondehemman.

Av jordkommissionernas berättelser för 1914 framgår emellertid, att en och annan domstol funnit på, att lagen ej skall få gälla annan vanhävd än den som inträtt efter lagens tillkomst. Nyligen inhämtas av tidningsnotiser, att en häradsrätt i Jämtland dömt på samma sätt ifråga om Gunnar Johnssons hemman med den motiveringen, att detta måste ansetts vara lagens mening. Man kan verkligen snart upphöra att förundra sig över något. En lag har till sitt förnuftiga innehåll och enligt allas avsikter vid dess stiftande blivit antagen för att vinna tillämpning icke minst på just Gunnar Johnssons hemman. Och så kommer nu en domstol och påstår själlöst, att lagens mening varit den motsatta.

Emigrationsutredningen har rätt. Domarna göra samma gärning som de administrativa ämbetsmännen. Ingen medverkan kan därifrån väntas för att få någon reda i ett socialt kaos, men väl allt för ofta ett intresserat bistånd för att upprätthålla och utvidga ödeläggelsen.

Rörande denna fråga hänvisas närmare till reservationen till lagutskottets betänkande nr 64 för 1909 (sid. 49–50). Där gällde det dock frågan om arrendelagens retroaktiva verkan på äldre skriftliga kontrakt, varom en särskild bestämmelse behövdes och därför ifrågasattes. Här är icke ens fråga om en sådan sak.

* *

*

Ett sådant tillstånd är naturligtvis olidligt. När statsmakterna omsider vilja göra åtminstone något litet för att avhjälpa den sociala vantrevnaden och binda folket med någon kärlek vid fosterjorden, möter den ett organiserat motstånd hos sina egna ämbetsmän, som skola handhava utredningarna och bringa besluten på ett fruktbart sätt till verkställighet. Det är märkvärdigt att det skall vara så svårt att få den allmänna uppmärksamheten inriktad på, att här föreligger ett stort kräftsår i det offentliga livet, som det gäller att på något sätt bättra, om landets befolkning över huvud taget någon gång skall få fastare sikte på någon gryning under sin vandring i tidens mörker mot ovissa utsikter och ständigt grusade förhoppningar.

Funktionarismens problem är utomordentligt svårt att någorlunda komma till rätta med. Detta kan icke ske i ett slag utan måste försiggå så småningom. Men låtom oss då så mycket hellre någon gång begynna att upptaga till behandling även denna allt annat överskuggande politiska framtidsfråga. Demokratien har överallt hitintills stannat vid ytliga företeelser. Man bör åtminstone kunna hoppas, att den någon gång skall försöka utmärka sig icke blott i formerna utan även till innehållet.

Det första, som kan göras, är att fästa vederbörande tjänstemäns uppmärksamhet på att de äro till för folket och vari en ämbetsgärning i sådan anda rätteligen skall bestå. Detta sker aldrig för närvarande varken i utbildningen till kallet eller i instruktionerna för den utnämnde funktionären. Om så skedde, skulle detta vara vishetens begynnelse. Hos alla människor ligger såsom ett gemensamt arv, vilket förenar dem, känslan för och förmågan av det goda. Man vädjar icke förgäves till detta människornas bättre jag. Alltid avkastar det något och satt i system blir en sådan hänvändelse det naturliga uppslaget för en stigande upplysning och utfinnandet av former, som kunna stödja densamma.

Denna uppfattning leder till att i funktionärernas utbildning, de lägres såväl som de högres, bör ingå någon undervisning och vägledning i vad man kan kalla samhällslära och social etik. Gärna skall medgivas att från nutidens ståndpunkt det förefaller skola möta synnerliga svårigheter att åstadkomma något dylikt. Särskilt kan frågas, hur man skall finna lärare i en tid, som aldrig sysselsatt sig med ämnet. Det har emellertid visat sig att nya krav, som bryta sig igenom, också merendels skapa de erforderliga målsmännen. En förebild i den anda, vari denna undervisning skall givas, föreligger i de gamla bekanta domarreglerna.

Man måste vidare fråga sig, varför vid sidan av stadganden, som skola lända till efterrättelse, författningarna ej också kunna i sin text framhålla grundsatser, som böra tjäna till vägledning. Den gällande tryckfrihetsförordningen lämnar härpå ett exempel.

Det förhåller sig vidare så, att det är hela tjänstemannakåren och ej endast de högst uppsatte som skola representera den summa av forståelse, erfarenhet och teknisk insikt, som bör vara ställd i det allmännas tjänst. Problemet är här att kunna på ett fruktbart sätt väcka allas intresse och ansvars känsla samt tillgodogöra sig dessa kunskaper, utan att äventyra samarbetet och nödig disciplin. För detta ändamål bör det till en början uppenbarligen stadgas en rätt och plikt för alla underordnade tjänstemän att till sina överordnade eller direkt till regeringen skriftligen inlämna erinringar eller förslag i allt, som de finna vara att anmärka eller rätta enligt de iakttagelser, som de gjort en var inom sitt tjänstgöringsområde. Däri bör ock inbegripas erfarenhet om bristande överensstämmelse i det nödiga samarbetet mellan olika förvaltningsområden. Dessa erinringar måste vara rent sakliga, och det bör vara tjänstemännen förbjudet att i sina berörda framställningar såsom angivare eller på annat obehörigt sätt blanda sig i kamraters tjänsteallganden annat än i oundgängliga fall.

Att för framtiden frigöra statsämbetsmannen från ekonomiskt beroende av storkapitalet är också en angelägenhet av största vikt. Frågan har varit uppe såvitt rör medlemskap i bolagsstyrelse, varvid förbud varit ifrågasatt för vissa tjänstemän.

En ingalunda oviktig detalj är att landshövdingensämbetena, så länge de bibehållas, bliva tillsatta med hänsyn till innehavarens personliga fallenhet att verka för folket och deltaga i dess bekymmer. För närvarande tillsätts de alltför mycket efter helt andra synpunkter och bliva därför ofta ett verktyg för de övermäktiga ekonomiska intressena. I detta sammanhang må erinras, att landshövdingarna böra åläggas skyldighet göra resor i sina län för att lära känna den stora befolkningen och dess behov samt för ändamålet även tillerkännas reseersättning av allmänna medel (jämför motionen 71 i andra kammaren år 1902). Naturligtvis måste sådana resor, om de skola bliva av värde, ej företagas såsom vanligen nu sker under ledning av storindustriens stormän eller de större godsägarna, utan äga rum självständigt eller mera så att säga inkognito.

Till sist må såsom ett litet steg mot målet erinras om vikten att för de civila tjänstemannakåren avskaffa ordensväsendet och hovuniformerna. Dessa så kallade utmärkelser, som för övrigt mera sällan tillfalla den verkliga förtjänsten, bidra i sin mån att i sinne och tänkesätt draga de högre funktionärerna från den tillbörliga uppmärksamheten för deras mänskliga gärning. Anna Maria Lenngren har på ett träffande sätt erinrat om den sociala kompetens som under det nuvarande systemet tillföres särskilt de högre befordringarna. Vinningen är endast, säger hon: 'kallt hjärta under stjärnan, gul hy och granna band'. Riksdagen har också uttalat sig för uniformernas avskaffande och andra kammaren för ordensväsendets upphävande.

På grund av vad sålunda anförts föreslås till en början: 1) att vid alla statsfunktionärens utbildning må inrättas någon undervisning uti samhällslära och social etik samt i de utnämnda funktionärernas instruktioner även intagas grundsatser, som böra tjäna till vägledning för ett rätt utövande av ämbetet i demokratisk anda; 2) att i dessa instruktioner även måtte stadgas rätt och plikt för funktionärerna att till vederbörande anmäla sina iakttagelser i tjänsteutövningen av brister i författningarna och erfarenheter om önskemål inom de verksamhetsområden, som deras tjänster omfatta; 3) att ett övervägande måtte äga rum, i vad mån statsfunktionärerna kunna frigöras från beroendet av storkapitalet genom anställningar och uppdrag i dess tjänst ävensom från de neddragande förförelsemedel som ordensväsendet och hovuniformerna utgöra; 4) att landshövdingebefattningarna måtte besättas endast med personer, som hava personlig fallenhet och erfarenhet att verka för folket och deltaga i dess bekymmer ävensom landshövdingarna åläggas en viss skyldighet att självständigt, utan ledning av de ekonomiskt mäktige i orterna, genom resor i sitt län underrätta sig om befolkningens levnadsförhållanden, varför de ock böra tillerkännas reseersättning av allmänna medel.»

Redan vid riksdagen 1910 frambars av undertecknad å socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar en framställning, som berörde funktionarismens väldiga problem. Det yrkades bland annat ett övervägande, på vad sätt en reform av den administrativa makten i vårt land bör planläggas i syfte, att den må byggas på folklig grund och vinna förutsättningar att kunna verka med insikt i samhällsfrågorna och intresse för de sociala missförhållanden undanrödjande. Sedermera fullföljdes ämnet med skiftande yrkanden genom av mig ensam vid 1911, 1914 och 1917 års riksdagar väckta framställningar.

Ämnet är fortfarande lika aktuellt och betydelsefullt som någonsin. Det är påtagligt, att den högre ämbetsmannakårens industrialisering och det därav följande utplånandet av medkänslan såsom styrelseprincip och vakthållningen kring de storindustriella företagens jordvärde snarare tilltagit. Även här kunna vittnesbörd hämtas särskilt från jordfrågan. Domstolar döma nu även så att norrländska vanhävdslagen, som avsåg att upprätthålla försörjningsmöjligheterna för menige man genom jordbruk, uttolkas därhän, att den påbjudna hävden av »fastighetens» jord och

åbyggnader anses icke utgöra hinder för att riva ned husen och samman slå fastigheter, blott en nödtorftig gröda skördas, den må sedan inbärgas i gamla eller nya byggnader på annat ställe när eller fjärran. Sedan gammalt klagas från kronans åklagare i jordatvister över den växande svårigheten för det allmänna och för de enskilda åbor, som det allmänna vill skydda, att vid domstolarna kunna påräkna någon behjärtad hänsyn till det allmännas påtagliga rätt. De riksbekanta domstolsutslagen om rekognitionsskogarna äro ett känt exempel. Vissa domar i vattenrättsmål pläga återopas såsom ett annat exempel. I mediet av förra århundrandet godkände högsta domstolen under bruk skatteköpta åbors rätt i en avsevärd mån till åbohemmanets skog. Nu nyligen lär även denna rätt hava i högsta instans underkänts på talan av vederbörande bolag. Alla gamla kronodonationer utplånas på detta sätt i strid mot högre rättvisa och menige mans bästa. Även pantsatt rätt till ränta från hemman har förvandlats genom domstolars medverkan till äganderätt och därmed även uppstått husbondevälde över de fordom fria brukarna av desamma.

Administrationn bidrager på sitt sätt till ett sådant sakernas tillstånd. I sina förfoganden har även den låtit kronojord och kronoåbor övergå opåttalt i bolags besittning såsom det skedde vid de norrländska avvitrtingarnas själlösa fullföljande, trots att gåvan redan övergått genom avhandlingar från allmogen till bolagen eller uppenbarligen hotat att göra det, eller genom egenmäktigt inställande av den värmländska avvitrtingen till den jordbrukande befolkningens förmån, samtidigt som man stillatigande åsåg, hur denna jord i stället genom obehindrat besittningstagande övergick i obehöriga händer. Även i sina utlåtanden och genom sin representation i riksdagen finner man den högre administrationen med ett eller annat undantag, som endast bestyrka regeln, oavslått och ihärdigt stå på deras sida, vilka av sina naturliga intressen anse sig böra taga avstånd från programmet jord åt folket eller, när en viss hänsyn icke längre kan undgås, i det längsta söka giva det minsta möjliga.

Såsom i en annan framställning erinrats bör man icke föreställa sig, att en sådan ordning kan förändras genom ett trollslag. Man får vara glad, om till en början under en eller en halv generation kan vinnas åtminstone så mycket, att en allmännare uppmärksamhet fästes på hur oriktig den är. Med stöd av en sådan upplysning vinnes åtskilligt genom den omdaning i sinnenlagen, som därigenom måste uppstå även inom funktionarismen själv. En sådan utveckling, som är den viktigaste, kan då också påskyndas genom en del formella reformer, som vid den tiden böra uppbäras av tidsmedvetandet och sålunda kunna komma till stånd.

Med andra ord, den väg det här gäller att gå är tålmodets men också uthållighetens. Till och med i Sovjetryssland, där man hoppas genom en våldsam omstörtning hava lagt grunden till en ny värld, har åtminstone Lenin vid mer än ett tillfälle betonat, att byråkratismens problem där ännu är olöst och att denna lösning för närvarande är det stora rikets största uppgift. Vi kunna gärna tillägga, att även där lösningen kauske ej är synnerligen mer framskriden än i Västerlandet. De materiella revolutionerna hava svårt att komma i harmoni med den största av alla revolutioner, nämligen den andliga revolutionen och kampen mot våldet såsom kulturmedel. Det är ett främmande rike, vars blånande höjder endast mycket svagt avteckna sig bortom det töcken, som fortfarande skymmer dem från vår fortsatta ävlan på varandras bekostnad.

Uti en annan framställning av denna dag har ifrågasatts en liten ansats att börja skingra detta töcken på en viktig punkt, nämligen vid de blivande juristernas begynnande fostran för sitt kall inom universitetens juridiska fakulteter. Ämbetsmännens utbildning äger emellertid rum även på andra ställen under en annan ledning. Även där bör ett sådant begynnande upplysningsarbete vara för oss alla särdeles påkallat. Väckandet av behovet av en sådan upplysning måste föregå den senare och efter upplysningen kommer först verkningarna i stort sett. Emellertid kan redan vid första ansatsen åtskilligt vinnas i mottagliga sinnen, vilket då också kommer att i sin mån avkasta goda grundsatser i mången ämbetsutövning, vilka eljest skulle uteblivit. Jämväl detta är en avsevärd vinning, om man blott följer Laotses vishetsregel, att man bör betrakta det lilla som stort och det ringa som mycket.

På grund av vad sålunda anförts hemställes:

att riksdagen ville hos regeringen begära ett ingående och intresserat övervägande, huruledes uti statsfunktionärers utbildning även annorstädes än vid universitetens juridiska fakulteter må kunna ingå någon fostran till insikt om människornas samhörighet samt behovet av medkänsla och rättvisa i tjänsteutövningen eller med andra ord uti social etik.

Stockholm den 30 januari 1923.

Carl Lindhagen.

